

володіють суттєвими відомостями і будь-яке сповільнення може завдати значної шкоди досудовому розслідуванню.

Отже, оперативне отримання слідчим вказаних відомостей дозволило б суттєво прискорити процес інформаційного забезпечення досудового розслідування, надати йому більш активний наступальний характер та значно прискорити процес доказування.

Також, значно вплинуло б на пришвидшення розслідування кримінальних правопорушень розвиток взаємодії слідчих з іншими організаціями, з метою отримання необхідної інформації, шляхом використання інформаційно-телекомунікаційних систем. Зрозуміло, що усталена форма запитів органів досудового розслідування, з наявністю обов'язкових реквізитів (печатки, рукописного підпису тощо), є застарілою і потребує заміни на електронний вид документа, отриманий шляхом використання інформаційно-телекомунікаційних мереж і підписаний електронним підписом, що частково запроваджено в діяльності судової системи.

Варто зазначити, що необхідність використання новітніх цифрових технологій в щоденній роботі слідчого не є його примхою, чи проявом технократії, – це виключно вимога часу, ігнорування якої є недопустимою. В той час як сучасні злочинці використовують в своїй незаконній діяльності максимальні можливості науково-технічного прогресу шляхом використання віддаленого доступу, розробки складних ключів шифрування, вчинення фінансових операцій в криптовалюті, слідчі продовжують відправляти повідомлення поштою, факсимільним зв'язком, телеграмою (ст. 135 КПК України) [1].

Вочевидь, саме оптимізація запровадження та використання інформаційних технологій в роботі слідчого дозволить максимально пришвидшити процес розслідування шляхом встановлення обставин, які підлягають доказуванню в кримінальному провадженні, а отже здійснювати ефективно швидке і повне досудове розслідування.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України станом від 23.08.2023 / Верховна Рада України. 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

Калька Іван Зіновійович,

детектив Національного антикорупційного бюро України

ПІДСТАВИ ДЛЯ ВІДМОВИ СЛІДЧИМИ СУДДЯМИ В ЗАДОВОЛЕННІ КЛОПОТАННЯ ПРО ЗДІЙСНЕННЯ СПЕЦІАЛЬНОГО ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Спеціальне досудове розслідування здійснюється при існуванні сукупності встановлених в ч. 2 ст. 297-1 КПК України умов на підставі ухвали слідчого судді, яка постановляється за результатами розгляду

відповідного клопотання прокурора або слідчого за погодженням з прокурором.

Враховуючи те, що відправною точкою у спеціальному досудовому розслідуванні є постановлення суддею ухвали про задоволення або відмову у задоволенні клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування, питання розгляду слідчим суддею клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування є надзвичайно важливим.

Згідно ч. 1 ст. 297-2 КПК України з клопотанням про здійснення спеціального досудового розслідування до слідчого судді має право звернутися прокурор або слідчий за погодженням з прокурором. Таке клопотання подається на розгляд слідчому судді місцевого суду першої інстанції, у межах територіальної юрисдикції якого знаходиться орган досудового розслідування. У кримінальних провадженнях, досудове розслідування у яких здійснюється детективами Національного антикорупційного бюро України таке клопотання подається до Вищого антикорупційного суду.

В повному обсязі процесуальна форма такого клопотання не визначена, але у відповідності до ч. 2 ст. 297-2 КПК України в такому клопотанні обов'язково зазначається:

1) короткий виклад обставин кримінального правопорушення, у зв'язку з яким подається клопотання;

2) правова кваліфікація кримінального правопорушення із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність;

3) виклад обставин, що дають підстави підозрювати особу у вчиненні кримінального правопорушення, і посилання на обставини;

4) відомості про те, що підозрюваний виїхав та/або перебуває на тимчасово окупованій території України, території держави, визнаної Верховною Радою України державою-агресором, та/або відомості про оголошення підозрюваного в міжнародний розшук;

5) виклад обставин про те, що підозрюваний переховується від органів слідства та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності;

6) перелік свідків, яких слідчий, прокурор вважає за необхідне допитати під час розгляду клопотання.

У зв'язку з війною росії з Україною визначено певні особливості щодо обов'язкових елементів клопотання, яке подається у кримінальному провадженні щодо злочину, вчиненого підозрюваним, стосовно якого уповноваженим органом прийнято рішення про передачу його для обміну як військовополоненого та такий обмін відбувся. Так у відповідності до ч. 3 ст. 297-2 КПК України в такому клопотанні замість пунктів 4 та 5, які визначені в ч. 2 ст. 297-2 КПК України мають бути зазначені матеріали, що підтверджують прийняття уповноваженим органом рішення про передачу підозрюваного для

обміну як військовополоненого та факт обміну. В іншій частині складові елементи клопотання не відрізняються.

Розгляд такого клопотання відповідно до ч. 1 ст. 297-3 КПК України слідчим суддею здійснюється не пізніше десяти днів з дня його надходження до суду за участі особи, яка подала клопотання, та захисника. В ході розгляду такого клопотання слідчий суддя знайомиться з його змістом, досліджує копії матеріалів, які додано до клопотання та якими слідчий, прокурор обґрунтовують необхідність здійснення спеціального досудового розслідування, а також у разі необхідності може безпосередньо заслухати доводи особи, яка подала клопотання, захисника та свідків.

Частиною 3 ст. 297-4 КПК України визначено, що за наслідками розгляду клопотання слідчий суддя постановляє ухвалу, в якій зазначає мотиви задоволення або відмови у задоволенні клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування.

В ч. 1 ст. 297-4 КПК України категорично визначено альтернативні підстави, за яких слідчий суддя відмовляє у задоволенні клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування, якщо прокурор, слідчий не доведе, що:

- підозрюваний переховується від органів слідства та суду на тимчасово окупованій території України, на території держави, визнаної Верховною Радою України державою-агресором, з метою ухилення від кримінальної відповідальності;
- підозрюваний оголошений у міжнародний розшук;
- уповноваженим органом прийнято рішення про передачу підозрюваного для обміну як військовополоненого та такий обмін відбувся.

Також на цьому етапі, у відповідності до вимог ч. 2 ст. 297-4 КПК України слідчий суддя зобов'язаний врахувати наявність достатніх доказів для підозри особи щодо якої подано клопотання у вчиненні кримінального правопорушення. Таким чином відбувається перевірка на предмет того чи є підозра обґрунтованою та чи набула особа відповідного статусу підозрюваного.

В ході проведення дослідження щодо причин відмови слідчими суддями у задоволенні клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування проаналізовано понад 100 ухвал за період з 2017 до 2023 року. Із вказаних ухвал вбачається, що вказані підстави для відмови умовно доречно поділити на 12 окремих груп, а саме:

- не доведено, що підозрюваний переховується від органів слідства та суду на тимчасово окупованій території України, на території держави, визнаної Верховною Радою України державою-агресором, з метою ухилення від кримінальної відповідальності та оголошений у міжнародний розшук (№ 1 – 18 ухвал; № 2 – не доведено, що підозрюваний переховується від органів слідства та суду на тимчасово окупованій території України, на території держави, визнаної Верховною Радою України державою-агресором, з метою

ухилення від кримінальної відповідальності – 27 ухвал; № 3 – не доведено, що підозрюваний оголошений у міжнародний розшук – 12 ухвал);

- відсутні достатні докази для підозри особи щодо якої подано клопотання у вчиненні кримінального правопорушення або неналежне вручення особі повідомлення про підозру (№ 4 – 42 ухвали);

- належним чином не посвідчене клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування (№ 5 – 2 ухвали);

- досудове розслідування зупинено та на час розгляду даного клопотання не було відновлене (№ 6 – 1 ухвала);

- клопотання надійшло після закінчення строку досудового розслідування (№ 7 – 2 ухвали);

- прокурор, слідчий не з'явився у судове засідання для розгляду клопотання (№ 8 – 6 ухвал);

- виклик підозрюваного здійснено під час зупинення досудового розслідування, що є істотним порушенням норм процесуального права (№ 9 – 1 ухвала);

- зміна підслідності кримінального провадження (№ 10 – 3 ухвали);

- стаття КК України, за якою кваліфіковано дії підозрюваного не входить до переліку статей, що міститься в ч. 2 ст. 297-1 КПК України, за вчинення яких може здійснюватись спеціальне досудове розслідування (№ 11 – 1 ухвала);

- надійшла заява прокурора, слідчого про залишення клопотання без розгляду (№ 12 – 6 ухвал);

- клопотання подане не уповноваженим суб'єктом (№ 13 – 1 ухвала);

- не доведено, що уповноваженим органом прийнято рішення про передачу підозрюваного для обміну як військовополоненого та такий обмін відбувся (№ 14 – 1 ухвала).

При цьому слідчі судді часто визначають не одну, а декілька підстав для відмови в задоволенні клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування, в тому числі підстави, які відсутні в ч. 1 ст. 297-4 КПК України.

Так, слідчий суддя Солом'янського районного суду м. Києва в ухвалі від 12.07.2023, відмовляючи в задоволенні клопотання слідчого, погодженого з прокурором, окрім іншого зазначив про відсутність належних даних що ОСОБА_6 повідомлено про підозру, а також те, що останній переховується від органів досудового розслідування [4]. Аналогічно кілька підстав для відмови в задоволенні клопотання вказано в ухвалах слідчих суддів [1, 2, 3].

Підсумовуючи проведене дослідження щодо відмов слідчими суддями у наданні дозволу на здійснення спеціального досудового розслідування варто відмітити, що в більшості випадків слідчі судді відмовляють у відповідному дозволі з підстав, що чітко визначені в ч. 1 ст. 297-4 КПК України (якщо прокурор, слідчий не доведе, що

підозрюваний переховується від органів слідства та суду на тимчасово окупованій території України, на території держави, визнаної Верховною Радою України державою-агресором, з метою ухилення від кримінальної відповідальності та/або оголошений у міжнародний розшук) та в ч. 2 ст. 297-4 КПК України (наявність достатніх доказів для підозри особи щодо якої подано клопотання у вчиненні кримінального правопорушення).

Список використаних джерел

1. Ухвала слідчого судді Слов'янського міськрайонного суду Донецької області від 08.10.2018 у справі № 242/4424/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/77014926>.

2. Ухвала слідчого судді Добропільського міськрайонного суду Донецької області від 23.11.2018 у справі № 227/5052/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/78150947>.

3. Ухвала слідчого судді Орджонікідзевського районного суду м. Запоріжжя від 08.02.2021 у справі № 335/10977/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94778953>.

4. Ухвала слідчого судді Солом'янського районного суду м. Києва від 12.07.2023 у справі № 760/12166/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112442472>.

Карпенко Вікторія Юріївна,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
навчально-наукового інституту № 2
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:

Сухомлин Юлія Володимирівна,

професор кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ІНСТИТУТ ЗДІЙСНЕННЯ НАРОДОВЛАДДЯ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

Інститут здійснення народовладдя в кримінальному процесі відіграє важливу роль у забезпеченні справедливості та демократичних принципів у кримінальному судочинстві. Цей інститут передбачає, що громадяни мають право брати участь у прийнятті рішень в кримінальних провадженнях, а також надає можливість громадськості брати активну участь у розгляді проваджень у суді, сприяє залученню різних перспектив та досвіду громадян до процесу прийняття кримінальних рішень.

При прийнятті Конституції України в статті 127 та ряді інших був закріплений порядок здійснення правосуддя судом присяжних та участь громадян у здійсненні правосуддя як засідателів, однак чітких механізмів залучення громадян до безпосередньої реалізації судової